

Nr 242.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av ytterligare medel för utlämnande av krislån; given Stockholms slott den 24 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1942.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen:

Genom beslut av 1941 års riksdag (prop. nr 61, r. skr. nr 88) anvisades till Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare under nionde huvudtiteln dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett anslag av 5,000,000 kronor och dels å riksstaten för budgetåret 1941/42 ett anslag av likaledes 5,000,000 kronor. Bestämmelser angående lånen finnas upptagna i kungörelsen den 14 mars 1941 (nr 138). Enligt dessa bestämmelser må jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd och som gjort vad på honom ankommit för övervinnande av svårigheterna, kunna erhålla lån av

statsmedel (krislån). Med jordbrukare likställer författningen den som utan samband med jordbruk bedriver trädgårdsskötsel såsom självständig näring. Krislån må beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande, eller för betalning av överhängande gäld. Lån må i allmänhet ej överstiga 3,000 kronor. Då synnerliga skäl därtill äro, må lån dock kunna beviljas till ett belopp av högst 5,000 kronor. I regel skall å krislån icke erläggas ränta. Under vissa villkor må krislån gäldas medelst förbättringsarbeten å den av låntagaren brukade fastigheten dock högst till ett belopp av 1,000 kronor. I den mån lån ej gäldas på detta sätt, skall det återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början år 1942. Låneverksamheten omhänderhaves av egnahemsnämnderna under egnahemsstyrelsens tillsyn. Ansökan om lån skulle göras hos vederbörande egnahemsnämnd före den 1 september 1941 och åtföljas av uppgifter angående skördeutfallet 1940 å den av sökanden brukade fastigheten samt rörande de omständigheter i övrigt, som sökanden ville åberopa.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i proposition den 7 november 1941, nr 327, medgav sedermera 1941 års riksdag (skr. nr 498), att odisponerade medel av det till Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare för budgetåret 1941/42 anvisade anslaget finge på i huvudsak samma villkor som gällt för dittills utdelade krislån under nämnda budgetår användas för utlämnande av krislån till jordbrukare, vilka på grund av 1941 års felslagna skörd vore i trängande behov av ekonomiskt bistånd. Riksdagen uttalade därvid tillika, att med hänsyn till årets svaga skörd möjlighet syntes böra öppnas att efter prövning i varje särskilt fall bevilja krislåntagare nödigt uppskov med förekommande amorteringsskyldighet för krislån. I anledning av nämnda riksdagsbeslut förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 30 december 1941 (nr 998), att krislån även i fortsättningen under budgetåret 1941/42 finge utlämnas enligt samma bestämmelser som upptagits i kungörelsen nr 138/1941, dock att ansökan om sådant lån, åtföljd av uppgifter angående skördeutfallet 1941, skulle göras före den 1 april 1942 samt att återbetalning av lån skulle ske med början år 1943.

I propositionen nr 327 uttalade jag bland annat, att frågan huruvida för den fortsatta lånerörelsen erfordrades ytterligare medel utöver ett för det dåvarande odisponerat belopp av i runt tal 2,000,000 kronor torde, sedan redogörelse för låneverksamheten inkommit från egnahemsstyrelsen, få upptagas till förnyat övervägande.

I skrivelse den 17 april 1942 har nu *egnahemsstyrelsen* dels gjort framställning om anvisande å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 av ett ytterligare anslagsbelopp av 800,000 kronor för krislåneverksamhetens bedrivande, *dels ock* underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om viss ändring i 10 § gällande kungörelse om krislån till jordbrukare. Egnahemsstyrelsen har i sin skrivelse lämnat följande redogörelse för den hittills bedrivna låneverksamheten.

Efter förslag av egnahemsstyrelsen medgav Kungl. Maj:t enligt beslut den 4 april, den 16 maj, den 15 augusti och den 17 oktober 1941, att krislån finge med iakttagande av bestämmelserna i kungörelsen den 14 mars 1941 (nr 138) av egnahemsnämnderna beviljas intill vissa belopp, sammanlagt uppgående till 8,700,000 kronor.

I skrivelse den 29 december 1941 framlade egnahemsstyrelsen förslag i fråga om anvisande av vissa medel till egnahemsnämnderna för den fortsatta krislåneverksamheten. Med hänsyn till att 1,300,000 kronor av de 10,000,000 kronor, som av riksdagen ställts till förfogande för ändamålet, icke fördelats mellan egnahemsnämnderna och till att av de åt dessa anvisade beloppen syntes återstå odisponerade något mer än 1,000,000 kronor (huvudsakligen hänförande sig till Gotlands län), ansåg styrelsen det kunna räknas med att för det dåvarande omkring 2,300,000 kronor funnes att tillgå för den fortsatta krislåneverksamheten.

Under erinran om att den nya ansökningstid, som borde fastställas för den fortsatta krislåneverksamheten, av egnahemsstyrelsen föreslagits skola bestämmas utgå den 31 mars 1942 framhöll styrelsen vidare, att ansökningarna om krislån i allmänhet borde upptagas till behandling i ett sammanhang omedelbart efter ansökningstidens utgång. Där det vore uppenbart, att trängande behov av lån föreläge, borde egnahemsnämnd emellertid ha möjlighet att bevilja lån utan att avvakta nämnda tidpunkt. Likaledes borde det stå egnahemsnämnd fritt att avslå ansökan oberoende av ansökningstiden. Utan uppskov syntes vissa medel böra ställas till egnahemsnämndernas förfogande för beviljande av krislån. Styrelsen föreslog, att åt de flesta egnahemsnämnderna anvisades ett belopp av 25,000 kronor men att större belopp beräknades för vissa län, där skörderesultaten år 1941 varit särskilt svaga. Det sammanlagda belopp av 1,700,000 kronor, som enligt styrelsens förslag borde anvisas, torde icke blott böra avse sådana omedelbara behov, som nyss nämnts, utan även böra delvis förslå till den kommande mera allmänna prövningen av ansökningar.

I enlighet med egnahemsstyrelsens förslag medgav Kungl. Maj:t den 9 januari 1942, att krislån finge av egnahemsnämnderna i mån av tillgång beviljas intill vissa belopp, tillhoppa 1.700.000 kronor.

Slutligen må nämnas, att Kungl. Maj:t enligt beslut den 16 maj och den 26 september 1941 samt den 13 februari 1942 medgivit, att egnahemsstyrelsen finge från fonden för krislån till jordbrukare i mån av tillgång taga i anspråk tillhoppa högst 55,000 kronor för ersättning åt sådan extra personal, som anställts hos egnahemsnämnderna för handhavande av krislåneverksamheten, samt för expenser, som föranleddes av denna verksamhet.

Med ledning av från egnahemsnämnderna infordrade uppgifter rörande inkomna ansökningar om krislån enligt kungörelsen nr 998/1941 har egnahemsstyrelsen avgivit följande beräkning beträffande det ytterligare medelsbehovet för krislåneverksamheten.

Före ansökningstidens utgång den 31 mars 1942 eller i anslutning till denna tidpunkt ha till egnahemsnämnderna avlämnats sammanlagt omkring 5,500 ansökningar avseende ett lånebelopp av tillhoppa omkring 6,350,000 kronor. Egnahemsnämnderna ha med anlitande av redan disponibla medel beviljat eller ansett medel böra ställas till förfogande för utlämnande av krislån åt omkring 4,000 sökande med ett sammanlagt belopp av 3,000,000 kronor. Enligt styrelsens mening bjuder försiktigheten, att ett något högre belopp, förslagsvis 3,100,000 kronor, beräknas åtgå för ifrågavarande långivning. Av detta belopp stå redan enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 januari 1942 till

nämndernas förfogande 1,700,000 kronor. Av de 10,000,000 kronor, som av 1941 års riksdag anvisats för krislån, kvarstå därutöver ofördelade i runt tal (2,300,000 — 1,700,000 =) 600,000 kronor. Vid ett tillmötesgående av nyssnämnda förslag skulle av riksdagen ytterligare behöva anvisas (3,100,000 — 1,700,000 — 600,000 =) 800,000 kronor.

I huvudsaklig anslutning till egnahemsnämndernas förslag har egnahemsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 800,000 kronor.

Beträffande av egnahemsstyrelsen väckt förslag om viss ändring i kungörelsen den 14 mars 1941 (nr 138) om krislån till jordbrukare har styrelsen anfört följande.

Enligt 10 § i förenämnda kungörelse må låntagare, som till gäldande av krislån helt eller delvis erhållit rätt att utföra förbättringsarbete, likväl ej åtnjuta befrielse från erläggande av amortering, med mindre genom intyg av trovärdig person visas att av föreskrivet förbättringsarbete för varje år minst så stor del blivit utförd, som svarar mot amorteringsbeloppet. Denna bestämmelse synes kunna leda till praktiska olägenheter i sådana fall, då en låntagare av särskilda skäl ej kan påbörja det ifrågavarande förbättringsarbetet redan under första amorteringsåret. I sådant fall skulle han bli skyldig att erlægga amortering under första året men sedermera, sedan arbetet utförts, kunna återfå beloppet. Det synes önskvärt, att i dylika fall anstånd skall kunna beviljas med amorteringen. I detta syfte föreslår styrelsen att 10 § kompletteras med ett nytt stycke av följande innehåll:

»Därest förbättringsarbete av särskilda skäl, enligt godkännande av egnahemsnämnden, under visst år ej utföres till så stor del, som avsetts skola tillgodoräknas låntagaren som amortering, må nämnden likväl medgiva anstånd med betalningen av mot nämnda arbete svarande del av det årliga amorteringsbeloppet.»

Departements-
chefen. Såsom framgår av den av egnahemsstyrelsen lämnade redogörelsen beräknas av de av 1941 års riksdag till Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare anvisade anslagsmedlen, tillhopa 10,000,000 kronor, ett belopp av i runt tal 2,300,000 kronor kunna disponeras för utlämnande av krislån till jordbrukare, vilka på grund av 1941 års fetslagna skörd råkat i sådana svårigheter, att de äro i trängande behov av ekonomiskt bistånd. Enligt egnahemsstyrelsen torde det totala medelsbehovet för sistnämnda ändamål uppgå till 3,100,000 kronor, varför ett ytterligare anslag för ändamålet av 800,000 kronor skulle vara erforderligt. Jag ansluter mig till vad egnahemsstyrelsen anfört och förordar, att det föreslagna beloppet, 800,000 kronor, anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42. I likhet med vad som skett vid tidigare anslagsanvisningar för ändamålet torde det nu ifrågasatta anslaget böra uppföras såsom obetecknat anslag och benämnas »Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare».

Mot egnahemsstyrelsens förslag om sådan ändring av 10 § gällande krislånekungörelse (nr 138/41), att anstånd med betalning av mot förbättringsarbete svarande del av det årliga amorteringsbeloppet av egnahemsnämnd skall kunna beviljas i sådana fall, då en låntagare av särskilda skäl ej kan

påbörja det ifrågavarande förbättringsarbetet redan under första amorteringsåret, har jag ej något att erinra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen ej uttalar erinran mot förslaget, härom utfärda erforderlig författningsbestämmelse. Vidare torde böra utfärdas bestämmelser, som möjliggöra förlängning av amorteringstiden i sådana fall, där låntagarens ekonomiska ställning ytterligare försämrats efter erhållandet av krislån, exempelvis på grund av att han ånyo drabbats av missväxt.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av kronor 800,000.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Sandström.